

УДК 378(477)

DOI: DOI: [https://doi.org/10.35387/od.2\(18\).2020.34-43](https://doi.org/10.35387/od.2(18).2020.34-43)

Волярьська Олена Станіславівна – доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри психології, педагогіки і туризму Київського національного лінгвістичного університету

ORCID iD: <http://orcid.org/0000-0002-6812-1154>

E-mail: esvdoc@ukr.net

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Анотація. В оглядовій статті проаналізовано основні напрями розвитку вищої освіти в Україні в умовах нестабільності, що передбачає обмеження освітнього простору, зумовлене карантинними заходами. Обґрунтовано, що карантинні заходи пов'язані з обмеженістю освітнього процесу у вищій школі внаслідок поширення коронавірусної хвороби (COVID-19). Виокремлено світові ключові тенденції розвитку вищої освіти на основі сучасних наукових ідей і педагогічних досліджень на наступні п'ять років: переосмислення сфери діяльності закладів освіти; навчання за модулями і рівнями; просування культури інновацій; посилення фокусування на оцінюванні навчальних досягнень; перепроєктування освітнього простору; змішаний формат навчання. Обґрунтовано напрями розвитку вищої освіти в Україні в умовах обмеження освітнього простору: перепрофілювання організації освітнього процесу в закладах вищої освіти, запровадження змішаного навчання студентів, а також підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників щодо використання інформаційних ресурсів для підготовки навчальних занять зі студентами.

Розроблено рекомендації щодо подальшого розвитку вищої освіти в Україні на державному, регіональному рівнях і рівні закладів вищої освіти. Доведено, що з метою сприяння формуванню конкурентоспроможності майбутнього фахівця у ЗВО необхідно: на державному рівні – створити організаційну структуру з підготовки науково-педагогічних і педагогічних працівників до впровадження в освітній процес цифрових технологій; на регіональному – забезпечити організацію й контроль щодо впровадження інноваційних освітніх технологій у закладах вищої освіти; на рівні закладів вищої освіти – розширити автономію для впровадження освітніх інновацій з надання освітніх послуг не тільки студентам, а й всім категоріям дорослого населення.

Ключові слова: вища освіта; вища школа; обмежений освітній простір; освітні інновації; тенденції розвитку вищої освіти.

Voliarska Olena – Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Professor of the Department of Psychology, Pedagogy and Tourism of the Kyiv National Linguistic University

ORCID iD: <http://orcid.org/0000-0002-6812-1154>

E-mail: esvdoc@ukr.net

DIRECTIONS OF HIGHER EDUCATION DEVELOPMENT IN UKRAINE IN CONDITIONS OF INSTABILITY

Abstract. *The review article analyzes the main directions of higher education development in Ukraine in the conditions of instability that suppose the limitation of educational space due to quarantine measures. It is substantiated that quarantine measures are associated with limited educational process in higher education because of the spread of coronavirus disease (COVID-19). The world key trends in the higher education development on the basis of modern scientific ideas and pedagogical research for the next five years are identified, namely: rethinking the activity sphere of educational institutions; training by modules and levels; promoting a culture of innovation; strengthening the focus on assessing academic achievement; redesign of educational space; blended learning format. The directions of development of higher education in Ukraine in conditions of educational space limitation are substantiated as following: re-profiling of the educational process organization in the higher education institutions, introduction of blended training of students, and also advanced training of scientific-pedagogical workers how to use the information resources for preparing classes with students.*

The recommendations for further development of higher education in Ukraine at the state and regional levels as well as higher education institutions level have been developed. It is proved that in order to promote the formation of the competitiveness of the future specialist in the higher education institution it is necessary: at the state level – to create an organizational structure for scientific-pedagogical and pedagogical staff to implement digital technologies in the educational process; at the regional level – to ensure the organization and control over the introduction of innovative educational technologies in higher education institutions; at the level of higher education institutions – to expand the autonomy for the introduction of educational innovations in the provision of educational services not only to students but also to all categories of adults.

Key words: *higher education; higher school; limited educational space; educational innovations; trends in higher education development.*

Постановка проблеми, її актуальність. За останній рік держава зіткнулася із серйозними складнощами, пов'язаними із політичною, економічною кризою та поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19), тому й залишилася невпевненість щодо майбутнього розвитку освіти.

Необхідно зазначити декілька важливих викликів, які впливають на

майбутнє вищої освіти в Україні: структурна реформа економіки, особливо суттєве зменшення частки промисловості; значна міграція населення; старіння населення. Подальше ускладнення виробничих процесів і відповідні реформи у системі професійної освіти також здійснюють суттєвий вплив на розвиток вищої освіти в Україні.

Зазначені зміни у соціальних системах зумовлюють оновлення освітніх процесів в Україні, зокрема в системі вищої освіти. З прийняттям Закону України «Про вищу освіту» (Закон України «Про вищу освіту», 2014) одними з пріоритетних складників державної системи освіти є саме вища освіта. Реалізувати право на їх здобуття громадяни країни можуть в умовах формальної, неформальної та інформальної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукових досліджень з різних аспектів інноваційної освітньої діяльності (В. Биков, В. Кремень (Кремень, Биков, 2013)) і розвитку освіти у світі (О. Аніщенко, Л. Лук'янова, С. Прийма (Аніщенко, Лук'янова, Прийма, 2017), І. Літовченко, О. Огієнко, А. Сбруєва, Г. Сотська (Lytovchenko, Ogienko, Sbruieva & Sotska, 2018)) показав, що впровадження освітніх інновацій у вищу освіту з метою її розвитку ускладнюється наявністю суперечностей між: державним і соціальним визнанням необхідності впровадження освітніх інновацій у вищу школу й відсутністю обґрунтованого механізму їх впровадження; усвідомленою потребою науково-педагогічних працівників у всебічному професійному самовдосконаленні і недостатньо висвітленими для цього процесу форматами формальної, неформальної та інформальної освіти.

Сьогодні в Україні є всі передумови для комплексного аналізу напрямів розвитку вищої освіти. Проведено низку наукових досліджень окремих її напрямів, які значно збагачують педагогічну науку в таких аспектах: виявленні ролі й місця вищої освіти в системі неперервної освіти; позначенні взаємозв'язків формальної, неформальної та інформальної освіти в контексті професійної підготовки майбутніх фахівців і їх подальшого професійного розвитку; обґрунтуванні концепцій і стратегій освіти в контексті завдань швидкозмінного інформаційного суспільства. Однак, цілісна картина щодо напрямів розвитку вищої освіти в умовах обмеженого освітнього простору наразі відсутня. Дедалі стає очевидним, що на порядку денному стає досягнення національною вищою освітою нових якісних характеристик, які відповідають вимогам сьогодення.

Мета статті полягає у науковому обґрунтуванні та виявленні напрямів розвитку вищої освіти України в умовах обмеженого освітнього простору. Відповідно до мети поставлено такі завдання дослідження: проаналізувати світові ключові тенденції розвитку вищої освіти на основі сучасних наукових ідей і педагогічних досліджень; виокремити основні напрями розвитку вищої освіти України в умовах обмеження освітнього простору; обґрунтувати рекомендації щодо розвитку вищої освіти України в умовах карантинних обмежень на державному, регіональному рівнях та на рівні закладів вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Соціально-економічний аналіз стану і прогнози освітньої галузі за останні роки (NMS Horizon Report: 2017 Higher Education Edition, 2017; EDUCAUSE Horizon Report: 2019 Higher Education Edition, 2019) свідчать про те, що значні перспективи розвитку вищої освіти є в тих країнах, які мають конкурентоспроможну економіку.

Особливістю професійної вищої освіти в розвинених країнах світу на початку XXI ст. є встановлення тісних зв'язків між вищою школою й виробництвом. Проблеми, зумовлені науково-технічним прогресом, впровадженням в сферу освіти телекомунікаційних технологій, мобільністю населення, призвели до усвідомлення важливості ролі вищої освіти в розвитку кожної країни. У наукових дослідженнях (Global Talent Bridge, 2018; National Report on the State and Prospects of Education Development in Ukraine, 2017) доведено, що інвестиції в освіту є достатньо обґрунтованими і перспективними, тому що забезпечують розвиток економіки й виробничого потенціалу країни.

Важливого значення набуває освіта впродовж життя. На думку науковців (Прийма, Юань, Аніщенко & Петрушенко, 2017, с. 171), «забезпечення якісної освіти й рівного доступу до неї впродовж усього життя поєднує декілька важливих векторів розвитку освіти – якість, справедливість, доступність, залучення й усебічне заохочення». У працях зарубіжних й українських науковців наголошується на важливості навчання впродовж життя як перспективної світової тенденції розвитку вищої освіти (Leiserson & McVinney, 2015; Kremen & Bykov, 2013; Lytovchenko, Ogienko, Sbruieva & Sotska, 2018) та ефективного механізму реалізації регіональної освітньої політики (Pryima, Dayong, Anishchenko, Petrushenko & Vorontsova, 2018). Постійне оновлення знань стає необхідністю для людства, яке навчається впродовж життя, що є основним меседжем сучасної вищої освіти й відображає провідні тенденції її розвитку.

Акцентуємо увагу на тому, що країни, які прагнуть сформувати розвинене суспільство й конкурентоспроможну економіку, як ніколи стурбовані необхідністю постійного оновлення знань у працездатного населення, підвищенням кваліфікації співробітників, розширенням можливостей для їхнього професійного розвитку у форматі формальної і неформальної вищої освіти й освіти дорослих. Це питання тісної кооперації закладів вищої освіти та виробничих об'єднань, корпорацій, спілок.

Починаючи з 2002 р., світовій освітянській спільноті пропонуються щорічні звіти, в яких здійснено аналіз впливу інноваційних освітніх методик і технологій на перспективу розвитку вищої освіти. Аналізуючи такі звіти за останні роки, відмітимо, що спостерігається змінення ключових тенденцій щодо прогнозування освітніх перетворень на наступні п'ять років. Так, у звіті «Horizon Report: 2017 Higher Education Edition» акцентовано увагу на таких тенденціях, як: 1) впровадження культури інновацій; 2) більш досконаліші підходи до навчання; 3) доступність онлайн-навчання для всіх

категорій населення; 4) зростання доступності й персоніфікації оцінки результатів навчання; 5) перепрофілювання освітнього простору; 6) змішані навчальні проекти і співробітництво закладів освіти (Horizon Report: 2017 Higher Education Edition). Ми переконанні, що запровадження прогресивних методів навчання потребує культурної трансформації вищої освіти у першій чверті XXI ст. Професійна підготовка майбутніх фахівців у закладах вищої освіти повинна бути перепрофільована на формування у студентів практичних навичок з метою підвищення їхньої конкурентоспроможності на світовому ринку праці і розвитку їхньої професійної кваліфікації.

У звіті «Horizon Report: 2019 Higher Education Edition», який складено 98 експертами, що є світовими лідерами в галузі освіти, представлено 6 ключових тенденцій розвитку вищої освіти: 1) переосмислення сфери діяльності закладів освіти; 2) навчання за модулями і рівнями; 3) просування культури інновацій; 4) зростання фокусу на оцінювання навчальних досягнень; 5) перепроектування освітнього простору; 6) змішаний формат навчання (EDUCAUSE Horizon Report: 2019 Higher Education Edition). Ми погоджуємося з експертами, що до довготривалих тенденцій розвитку вищої освіти у наступні п'ять років варто віднести переосмислення сфери діяльності закладів освіти та навчання за модулями і рівнями. У перспективі ці тенденції вказують на очікувану еволюцію вищої освіти.

Короткострокові тенденції, як зазначають світові експерти, ґрунтуються на перепроектуванні освітнього простору і впровадження змішаного формату навчання. До середньострокових, на наш погляд, варто віднести просування культури інновацій в закладах освіти та зростання фокусу на оцінювання навчальних досягнень. Саме оцінювання навчальних досягнень тих, хто навчається в умовах вищої освіти, є важливою проблемою, яку необхідно вирішувати на державному рівні.

Культура інновацій у сфері вищої освіти, на нашу думку, передбачає створення бізнес-інкубаторів, просування технології «віртуального помічника» для навчання різних категорій населення, розвиток партнерських відношень закладів вищої освіти з роботодавцями. Так, співробітництво закладів вищої освіти на глобальному рівні, поява змішаних наукових й освітніх проектів є, на наш погляд, перспективною тенденцією розвитку вищої освіти. Підкреслимо, що однією із ключових особливостей університету світового рівня є його здатність до співробітництва на глобальному рівні, тому що саме глобалізація освіти призвела до появи стратегічних альянсів між університетами на міжнародному рівні. Досягти цього можна, якщо вирішити проблему масовості та клієнтоорієнтованості сучасної вищої освіти.

Наведемо конкретні приклади. Виокремимо відомий в Європейському союзі міждисциплінарний дослідницький проект Університету Копенгагена і дослідників із Німеччини, Китаю, США, Данії з

питань молекулярного прогнозування ризиків онкологічних захворювань, а також перспективний дослідно-освітній альянс з інституалізованого співробітництва із 12 дослідницьких університетів США. Отже, спостерігаємо, що створюються альянси університетів як однієї країни, так і міжнародні, які допомагають кожному університету стати провідними провайдерами на світовому ринку освітніх послуг.

Підкреслимо, що саме в умовах кризових соціальних ситуацій (наприклад, обмеження освітнього простору внаслідок зростання захворюваності населення тощо) доцільно підтримувати й поширювати змішаний формат навчання у закладах вищої освіти. Наявність таких передових технологічних рішень, як дистанційне навчання, онлайн, змішане й мобільне формальне й неформальне навчання є ключовою ознакою успішності й конкурентоспроможності закладу вищої освіти. На нашу думку, якщо у закладі відсутня ефективна управлінська стратегія з інтеграції цих видів навчання, то можна стверджувати, що такий заклад вищої освіти не має майбутнього.

На наше переконання, серед основних факторів, що перешкоджають розвитку вищої освіти в Україні за напрямками, спрогнозованими світовими експертами, можна виокремити такі: відсутність на законодавчому рівні унормування спрямованості діяльності закладів вищої освіти на формування конкурентоспроможної особистості майбутнього фахівця в умовах світового ринку праці й недостатнє співробітництво закладів вищої освіти з асоціаціями роботодавців, державною службою зайнятості населення.

Привернемо увагу до проблеми розвитку вищої освіти України в умовах нестабільності, що передбачає обмеження освітнього простору. Теоретичний аналіз педагогічних досліджень дозволяє стверджувати, що освітній простір слід розуміти як: 1) цілісну й динамічну систему, складне багаторівневе і багатофункціональне утворення, підґрунтям якого є єдині базові стандарти; 2) освітнє середовище, що забезпечує взаємозалежність та взаємодію своїх складових; 3) складну ієрархічну структуру, піраміду просторів різних рівнів: глобального, континентального, окремої країни та регіону, локального (окремого закладу освіти), сімейного, особистісного. У контексті нашого дослідження освітній простір вищої освіти в умовах нестабільності розглядаємо як обмежене освітнє середовище закладів вищої освіти внаслідок поширення коронавірусної хвороби (COVID-19).

Виокремимо основні напрями і рекомендації щодо розвитку вищої освіти України в умовах нестабільності, що передбачає обмеженість освітнього простору: 1) перепрофілювання організації освітнього процесу в закладах вищої освіти; 2) упровадження змішаного навчання студентів як поєднання очної форми і технологій дистанційного навчання (наприклад, лекції проводяться у дистанційному форматі, а практичні заняття – в аудиторіях закладу освіти); 3) організація підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників щодо використання інформаційних ресурсів для

підготовки і проведення навчальних занять зі студентами.

Упровадження зазначених вище напрямів і рекомендацій щодо розвитку вищої освіти зумовлюють необхідність формування у науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти в Україні спеціальних інноваційних знань, компетенцій (йдеться про сукупність спеціальних методів, прийомів, технологій і форм навчальної діяльності, якою має володіти кожен викладач і науковець вищої школи). Нам імпонують умовиводи українських науковців про доцільність поширення досвіду розвитку цифрових компетенцій педагогічних і науково-педагогічних працівників ЗВО в умовах неформальної освіти (на базі цифрових університетів, центрів відкритої освіти, центрів розвитку цифрової компетентності тощо) (Аніщенко, 2020).

Слід додати, що професійна комунікація науково-педагогічних працівників у контексті обмеження освітнього простору базується на визнанні освітніх потреб студентів, усвідомленні своєї ролі тьютора та організатора, що забезпечує освітній процес у вищій школі.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Узагальнення результатів наукового пошуку з проблеми виявлення напрямів розвитку вищої освіти в Україні в умовах обмеженого освітнього простору дозволило зробити такі висновки. З метою формування конкурентоспроможної особистості майбутнього фахівця для європейського ринку праці під час навчання у вищій школі в Україні на *державному рівні* необхідно створити організаційну структуру з підготовки науково-педагогічних і педагогічних працівників до впровадження в освітній процес цифрових технологій. Зараз цю функцію частково виконують фахівці департаментів Міністерства освіти і науки України, Міністерства цифрової трансформації України та наукові співробітники Національної академії педагогічних наук України під керівництвом В. Кременя. На *регіональному рівні* пропонуємо врахувати спроможність структур місцевого урядування забезпечувати організацію й контроль щодо впровадження інноваційних освітніх технологій у заклади вищої освіти. Є переконливі підстави вважати, що матеріально-технічна база закладів вищої освіти України має змінитись, щоб не відстати назавжди від освіти в розвинених країнах світу. На *рівні закладів вищої освіти* необхідно визначити, що проблеми у сфері вищої освіти є складнішими та дедалі актуальнішими. Тому пропонуємо цим закладам розширення автономії для підвищення якості викладання та навчання і впровадження освітніх інновацій щодо надання освітніх послуг не тільки студентам, а й всім категоріям дорослого населення.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми розвитку вищої освіти в Україні в умовах обмеженого освітнього простору. У перспективі вважаємо за необхідне проаналізувати особливості змішаного навчання у контексті розуміння його потенціалу й прогресу з метою впровадження в заклади вищої, післядипломної освіти та наукові установи в Україні.

Список використаних джерел

- Аніщенко, О., Лук'янова, Л. & Прийма, С. (2017). Неформальна освіта дорослих – освітній тренд ХХІ століття. *Рідна школа*, 11-12, 3-7.
- Аніщенко, О.В. (2020). Розвиток цифрових компетенцій педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих – актуалітет педагогічної науки і практики. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. праць. К.; Вінниця: ДОВ «Вінниця», 55, 206-214. DOI: [https://doi.org/10.35387/od.1\(17\).2020.116-122](https://doi.org/10.35387/od.1(17).2020.116-122)
- Кремень, В. & Биков, В. (2013). Категорії «простір» і «середовище»: особливості модельного подання та освітнього застосування. *Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія*, 2, 3-6.
- Прийма, С., Юань, Д., Аніщенко, О. & Петрушенко, Ю. (2017). Моніторинг освіти впродовж життя в реалізації регіональної освітньої політики в Україні. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: педагогіка*, 2 (19). 170-177. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/710536/>
- Про вищу освіту*. Закон України № 1556–VII від 01.07.2014. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
- EDUCAUSE Horizon Report: 2019 Higher Education Edition* (2019). Bryan Alexander, Kevin Ashford-Rowe, Noreen Barajas-Murphy, Gregory Dobbin, Jessica Knott, Mark McCormack, Jeffery Pomerantz, Ryan Seilhamer, and Nicole Weber. The New Media Centers. 44. URL: [//library.educause.edu/-/media/files/library/2019/4/2019horizonreport.pdf?la=en&hash=C8E8D444AF372E705FA1BF9D4FF0DD4CC6F0FDD1](https://library.educause.edu/-/media/files/library/2019/4/2019horizonreport.pdf?la=en&hash=C8E8D444AF372E705FA1BF9D4FF0DD4CC6F0FDD1)
- Global Talent Bridge*. (2018). Building opportunities for skilled immigrants: a toolkit for ESL practitioners. Retrieved May 12. URL: www.globaltalentbridge.org.
- Leiserson, C. E., & Mc Vinney, C. (2015). Lifelong learning: Science professors need leadership training. *Nature*, 523(7560), 279-281. DOI: <https://doi.org/10.1038/523279a>
- Lytovchenko, I., Ogienko, O., Sbruieva, A. & Sotska, G. (2018). Teaching english for specific purposes to adult learners at university: methods that work. *Advanced Education*, 10, 69-75. DOI: <https://doi.org/10.20535/2410-8286.149741>
- National Report on the State and Prospects of Education Development in Ukraine*. (2017). National Academy of Educational Sciences of Ukraine; [editorial board: V. G. Kremen (head), V. I. Lugovyy (deputy head), A. M. Gurzhii (deputy head), O. Ya. Savchenko (deputy head)], edited by V. G. Kremen. Kyiv : Pedahohichna dumka, 336.
- NMS Horizon Report: 2017 Higher Education Edition* (2017). The New Media Centers. 60. URL: <https://library.educause.edu/-/media/files/library/2017/2/2017horizonreporthe.pdf>

Pryima, S., Dayong, Y., Anishchenko, O., Petrusenko, Y. & Vorontsova, A. (2018). Lifelong learning progress monitoring as a tool for local development management. *Problems and Perspectives in Management*, 16, 3, 1-13. DOI: [http://dx.doi.org/10.21511/ppm.16\(3\).2018.01](http://dx.doi.org/10.21511/ppm.16(3).2018.01)

References (translated and transliterated)

- Anishchenko, O., Lukyanova, L. & Priyma, S. (2017). Neformalna osvita doroslih – osvitnij trend 21 stolittya [Non-formal adult education is an educational trend of the 21st century]. *Ridna shkola*, 11–12, 3–7 [in Ukrainian].
- Anishchenko, O.V. (2020). Rozvytok tsyfrovkyh kompetentsii pedahohichnoho personalu u sferi osvity doroslykh – aktualitet pedahohichnoi nauky i praktyky [Development of digital competencies of pedagogical personnel in the field of adult education – actuality of pedagogical science and practice]. *Suchasni informatsiini tekhnolohii ta innovatsiini metodyky navchannia u pidhotovtsi fakhivtsiv: metodolohiia, teoriia, dosvid, problemy: zb. nauk. prats. K.; Vinnytsia: DOV «Vinnytsia», 55, 206-214. DOI: [https://doi.org/10.35387/od.1\(17\).2020.116-122](https://doi.org/10.35387/od.1(17).2020.116-122) [in Ukrainian].*
- Kremen, V. & Bykov, V. (2013). Kategoriyi «prostir» i «seredovishe»: osoblyvosti modelnogo podannya ta osvitnogo zastosuvannya [Educational «space» and «environment»: features model submissions and educational application]. *Teoriya i praktika upravlinnya socialnimi sistemami: filosofiya, psihologiya, pedagogika, sociologiya*, 2, 3–16 [in Ukrainian].
- Pryima, S., Dayong, Yu., Anishchenko, O. & Petrusenko, Yu. (2017). Monitorynh osvity vprodovzh zhyttia v realizatsii rehionalnoi osvitnoi polityky v Ukraini [Monitoring of lifelong learning in the realization of regional educational policy in Ukraine]. *Naukovyi visnyk Melitopolskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu. Seriya: pedahohika*, 2 (19). 170-177. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/710536/> [in Ukrainian].
- Pro vyshchu osvitu* [About higher education]. Zakon Ukrayini № 1556–VII vid 01.07.2014 [Law of Ukraine № 1556–VII of 01.07.2014]. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> [in Ukrainian].
- EDUCAUSE Horizon Report: 2019 Higher Education Edition* (2019). Bryan Alexander, Kevin Ashford-Rowe, Noreen Barajas-Murphy, Gregory Dobbin, Jessica Knott, Mark McCormack, Jeffery Pomerantz, Ryan Seilhamer, and Nicole Weber. The New Media Centers. 44. URL: [/library.educause.edu/media/files/library/2019/4/2019horizonreport.pdf?la=en&hash=C8E8D444AF372E705FA1BF9D4FF0DD4CC6F0FDD1](https://library.educause.edu/media/files/library/2019/4/2019horizonreport.pdf?la=en&hash=C8E8D444AF372E705FA1BF9D4FF0DD4CC6F0FDD1) [in English].
- Global Talent Bridge*. (2018). Building opportunities for skilled immigrants: a toolkit for ESL practitioners. Retrieved May 12. URL: www.globaltalentbridge.org
- Leiserson, C.E., & McVinney, C. (2015). Lifelong learning: Science professors need leadership training. *Nature*, 523 (7560), 279–281. DOI: <https://doi.org/10.1038/523279a> [in English].
- Lytovchenko, I., Ogienko, O., Sbruieva, A. & Sotska, G. (2018). Teaching english for specific purposes to adult learners at university: methods that work. *Advanced Education*, 10, 66–75. DOI: <https://doi.org/10.20535/2410->

- 8286.149741 [in English].
National Report on the State and Prospects of Education Development in Ukraine. (2017). National Academy of Educational Sciences of Ukraine; [editorial board: V. G. Kremen (head), V. I. Lugovy (deputy head), A. M. Gurzhii (deputy head), O. Ya. Savchenko (deputy head)], edited by V. G. Kremen. Kyiv : Pedahohichna dumka. 336 [in English].
NMS Horizon Report: 2017 Higher Education Edition (2017). The New Media Centers. 60. URL: [//library.educause.edu/media/files/library/2017/2/2017horizonreporthe.pdf](http://library.educause.edu/media/files/library/2017/2/2017horizonreporthe.pdf) [in English].
Pryima, S., Dayong, Y., Anishchenko, O., Petrushenko, Y. & Vorontsova, A. (2018). Lifelong learning progress monitoring as a tool for local development management. *Problems and Perspectives in Management*, 16, 3, 1-13. DOI: [http://dx.doi.org/10.21511/ppm.16\(3\).2018.01](http://dx.doi.org/10.21511/ppm.16(3).2018.01) [in English].

УДК 37.01/09

DOI: [https://doi.org/10.35387/od.2\(18\).2020.43-53](https://doi.org/10.35387/od.2(18).2020.43-53)

Желуденко Марина Олександрівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземної філології факультету лінгвістики та соціальних комунікацій Національного авіаційного університету
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-2992-9481>
E-mail: maryna.zheludenko@ukr.net

Гринюк Світлана Петрівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземної філології факультету лінгвістики та соціальних комунікацій Національного авіаційного університету
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-8019-759X>
E-mail: grynyuk.svetlana@gmail.com

ОСВІТА ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ РЕСУРС ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ COVID-19: СТАН, ПОТЕНЦІЙНІ МОЖЛИВОСТІ

Анотація. Оглядова стаття присвячена розгляду освіти в умовах пандемії К-19, яка спричинила вплив на функціонування усіх сфер суспільства, змінила картину світу та стала причиною трансформацій освіти. Освіта розглядається як основний стратегічний ресурс забезпечення здорового функціонування суспільства та держави. Підкреслюється необхідність адекватної та професійної освітньої політики держави для подолання кризової ситуації та забезпечення соціальної й економічної безпеки населення. Розглядаються фактори дестабілізуючого характеру, які суттєво впливають на стан освіти в умовах пандемії: соціальна ізоляція, блокування можливості навчання face-to-face, напруження в суспільстві, економічна криза, відсутність